

Anna Suchańska
Instytut Psychologii UAM

Maria Ligocka
Instytut Psychologii US

INKLINACJA NARRACYJNA A ZŁOŻONOŚĆ JA I TOŻSAMOŚĆ

Przedmiotem badań prezentowanych w tym artykule były związki między złożonością Ja, tożsamością i inklinacją narracyjną. Hipotetycznie przyjęto, że osoby o różnych stylach i statusach tożsamości różnią się poziomem inklinacji narracyjnej oraz że poziom inklinacji narracyjnej może stanowić czynnik wspierający integrację tożsamości u osób o najbardziej złożonym Ja? W grupie 132 studentów szkół wyższych zastosowano kwestionariusze tożsamości (Bennion, Adams – EOM-EIS –2 oraz Berzonsky – ISI-3), skalę inklinacji narracyjnej Soroko oraz metodę badania złożoności Ja Linville. Wyniki wskazują, że istnieją istotne korelacje między inklinacją narracyjną i stylami oraz statusami tożsamości. Mimo braku prostych związków między złożonością Ja i tożsamością, analiza skupień wykazała obecność trzech grup badanych, o specyficznej konfiguracji tych zmiennych. Wyodrębnione grupy różniły się też poziomem inklinacji narracyjnej. Ja o umiarkowanej złożoności i tożsamość osiągnięta współwystępowały z najwyższym poziomem inklinacji narracyjnej.

Silnie złożonemu Ja towarzyszyły dojrzałe formy tożsamości tylko przy znacznej inklinacji narracyjnej, przy niskim poziomie tej zmiennej dominowała tożsamość rozproszona.

Słowa kluczowe: złożoność Ja, tożsamość, inklinacja narracyjna

Od czasów Jamesa poglądy na temat Ja zatoczyły w psychologii wielkie koło; od wyróżnienia jego aspektu podmiotowego i przedmiotowego oraz „wielu twarzy” Ja, poprzez pojmowanie go jako całościowej, wewnętrznie spójnej struktury i powrót do myślenia o Ja w kategoriach licznych, sytuacyjnie wzbudzanych schematów czy pozycji. Znaczenie owej wielości Ja dla funkcjonowania psychologicznego i tożsamości człowieka od lat jest przedmiotem dyskusji i dotąd nie doczekało się jednoznacznej oceny. Ponadto w badaniach nad spójnością osobowości granice między Ja i tożsamością bywają niejasne, czasem pojęcia te stosowane są nawet zamienianie (Stryker, 2007; Roberts, 2007: La Guardia, Ryan, 2007; Wood, 2007). Prowadzi to do zamieszania między takimi kategoriami jak: spójność,

zróżnicowanie i integracja treści Ja i komplikuje porównywanie wyników prowadzonych badań. O ile korelacyjnie badana spójność różnych wizerunków Ja wydaje się mieć znaczną wartość adaptacyjną (Block, 1961), o tyle dane na temat psychologicznego znaczenia złożonego, zróżnicowanego Ja są rozbieżne (Linville, 1987; Donahue i wsp. 1993; Campbell, Assanand, Di Paula, 2004) lub uwarunkowane sytuacyjnie (Barczak, Besta, Bazińska, 2007).

Pojęcie złożoności Ja obejmuje zróżnicowanie ekspresji jego treści w zmieniającym się kontekście sytuacyjnym, pełnionej roli, pozycji w relacji z innymi lub wewnętrznym dialogu. Złożoność Ja, rozumiana i operacjonalizowana za Linville (1987; por.: Campbell i wsp., 2004; Diehl, Hay, 2007; Barczak, Besta, Bazińska,

2007) obejmuje zarówno liczbę jak i stopień zróżnicowania utworzonych „wersji” Ja. Złożone Ja, jest zdaniem Linville, w sytuacjach stresowych, ważnym osobowościowym zasobem. Jest ono jednak także dla człowieka poznawczym wyzwaniem, wymaga bowiem takiego opracowania wielu, czasem sprzecznych, autowizerunków, by zachowane było poczucie, że nadal jest się tą samą osobą. Poznanie związków złożoności Ja z dojrzałą tożsamością mogłoby rzucić pewne światło na kontrowersyjną kwestię adaptacyjnego znaczenia tej cechy struktury Ja (Oleś, 2004; 2008 a, b; Batory, 2008).

O ile istnieje względna zgoda co do wielości koncepcji Ja, lub raczej różnych jego ekspresji, o tyle problem integracji tych kontekstowo zróżnicowanych wersji siebie pozostaje otwarty, a samo pojęcie integracji – wieloznaczne. Bywa ona rozumiana jako spójność Ja i operacjonalizowana jako stopień nakładania się cech kluczowych lub podobieństwo (korelacje) między różnymi wizerunkami siebie: „Posiadanie wieloaspektowego schematu Ja może prowadzić do rozbieżnych autowizerunków (niska integracja) albo do wizerunków ujednoczonych (wysoka integracja)” (Campbell i wsp., 2004, s.71). Takiemu pojmowaniu integracji sprzeciwia się jednak Zajonc, twierdząc, iż: „W autoschemacie te dwie miary (złożoność i integracja A.S.) są względem siebie stosunkowo niezależne” (op. cit. str.78).

Wśród innych proponowanych rozwiązań dylematu integracji różnych Ja są takie, które wiążą się z brakiem ich jednoczesnej obecności w świadomości, a tym samym i konfrontacji różnic (Markus, 1977) jak i takie, w których postuluje się istnienie określonych czynników integrujących tę zróżnicowaną wiedzę o sobie. Funkcje integracyjne przypisuje się np. kompetencjom intelektualnym (Trzebińska, 2005), obecności elementów centralnych, hierarchicznej organizacji Ja, metacechom lub metapozycjom Ja (przeгляд: Suszek, 2007).

Integrację Ja można wreszcie rozpatrywać z tożsamościowego punktu widzenia. Zważyw-

szy, że z reguły różne koncepcje siebie poprzedzają opracowanie tożsamości, integracja byłaby wynikiem oceny ich ponadkontekstowego znaczenia dla bycia sobą lub, jak proponuje Berzon-sky (1992), efektem elastycznego operowania procesami asymilacji i akomodacji. Zdaniem Mc Adamsa (1996, 2001) poczucie spójności zawdzięcza człowiek spostrzeganiu swoich doświadczeń jako należących do self (*selfing*) i do własnej historii życia. Nawiązując do modelu osobowości Costy i Mc Crae, cechy i osobiste przystosowania (np. motywy, cele, koncepcje Ja, *imagoes*) traktuje Mc Adams jako swoisty „materiał” w procesie konstruowania własnej historii i narracyjnej tożsamości. „Koncepcji siebie może być wiele i zapewne jest to adaptacyjne, jeśli są one objęte jedną klamrą tożsamościową” – pisze Piotr Oleś (2008, s.66).

TOŻSAMOŚĆ JAKO EFEKT INTEGRACJI ZŁOŻONEGO JA

Zgodnie z poglądem dominującym w klinicznej psychologii osobowości, rezultatem optymalnej integracji różniących się sytuacyjnie ekspresji własnego Ja jest poczucie wewnętrznej spójności, ciągłości, odrębności, słowem - poczucie bycia tą samą osobą mimo zmian. Towarzysząca temu świadomość ważnych, definiujących osobę cech, wartości i celów odpowiada dojrzałej tożsamości o empirycznie wykazanej wartości adaptacyjnej. Problematyka tożsamości przeszła w psychologii podobną ewolucję jak psychologia Ja. Od klasycznej wizji Eriksona, w której konstruktywne rozwiązanie kryzysów rozwojowych zapewniać miało dojrzałą, względnie stabilną tożsamość, do uznania jej zmienności, a nawet wielości w toku życia. Wzorem Jamesowskiego ujęcia Ja, analizuje się ją obecnie z perspektywy podmiotowej i przedmiotowej, funkcjonalnej i strukturalnej (Jarymowicz, 2000; Oleś, 2008b). Klasyczne, kategoriałne ujęcie statusów tożsamości (Marcia, 1966), wzbogacają dziś propozycje procesów uczestniczących w jej formowaniu

i zmianie (Berzonsky, 2003; Sneed i Whitbourne, 2003) oraz jakościowe analizy dynamicznie konstruowanej tożsamości narracyjnej (Mc Adams, 2001; Puchalska Wasyl, Oleś, 2008, Stemplewska-Żakowicz, 2002).

Integracja informacji osobistych w koncepcjach Marcii, Berzonskiego czy Whitbourne dokonuje się w toku specyficznej aktywności behawioralnej i poznawczej, a definicje i wskaźniki statusów i stylów tożsamości poddane zostały empirycznej weryfikacji pod kątem ich adaptacyjnego znaczenia. W narracyjnym ujęciu tożsamości nadawanie ciągłości, spójności i sensu różnorodnym, umiejscowionym w różnym czasie osobistym doświadczeniom, dokonuje się w toku opowiadania własnej historii lub ewentualnie wewnętrznego dialogu.

Mimo, że koncepcje te mają różną historię i odmienne zakotwiczenie paradygmatyczne, mogą opisywać zjawiska toczące się równolegle. Autonarracja porządkuje osobiste wydarzenia i doświadczenia, zgodnie z określonym schematem narracyjnym interpretuje ich subiektywne znaczenie i włącza do wiedzy o sobie lub modyfikuje ją pod wpływem nowych informacji. Układanie historii – pisze Stemplewska – Żakowicz (2002, s.84) – to powierzchniowy aspekt głębszych procesów zachodzących w strukturach poznawczych, a polegających na nadawaniu narracyjnej formy treściom własnego doświadczenia”. Ich rezultat opisać można językiem tożsamości narracyjnej lub językiem statusów czy orientacji tożsamościowych. Do postawienia tej tezy uprawnia też założenie Fitzeralda (za: Niedźwieńska, 2000) o równoległym przebiegu i współdziałaniu procesów rozwoju tożsamości pojmowanej tradycyjnie oraz opowieści nadającej znaczenie i porządek historii życia.

Z punktu widzenia celu prezentowanego badania pomocne były koncepcje tożsamości, które opisują (i operacjonalizują) tożsamość pod kątem efektywności procesu integrowania treści Ja. Stąd wybór koncepcji Marcii – statusów tożsamości formowanych na bazie procesów zaan-

gażowania i eksploracji oraz koncepcji orientacji tożsamościowej Berzonsky’ego (2003; Nurmi, Berzonsky i inn.1997).

Odsyłając zatem czytelnika do szeroko prezentowanych w podstawowej literaturze ujęć problematyki tożsamości (m.inn.: Jarymowicz, 2000, Gałdowa, 2000; Oleś, 2008b, Oleś, Batory, 2008; Kubacka- Jasiocka, Kuleta, 2008), krótko przypomnimy podstawowe twierdzenia Marcii i Berzonskiego, by następnie, nawiązując do koncepcji tożsamości narracyjnej, wskazać źródła inspiracji dla ostatnio zaproponowanego przez Emilię Soroko konstrukt inklinacji narracyjnej, uznanego za osobowościową dyspozycję, wspierającą formowanie tożsamości.

Zainspirowany pracami Eriksona, Marcia (1966) zbudował swoją koncepcję wokół dwóch niezależnych form aktywności; poszukiwania i testowania ról, celów i wartości oraz wyboru i zaangażowania się w ich realizację. Przyjął, że efektywna eksploracja tych obszarów, zwieńczona zaangażowaniem osobistym, zawodowym i ideologicznym, znajduje wyraz w osiągniętej tożsamości, a wraz z nią w poczuciu decydowania o sobie i wpływu na zdarzenia. Porażka w zakresie obu tych procesów pozostawia osobę bez decyzji na temat własnego życia - w stanie rozproszenia tożsamości. Procesy eksploracji i prób, czyli aktywnego moratorium oraz okresowych, nie poprzedzonych eksploracją zaangażowań i identyfikacji, prowadzą w kierunku osiągnięcia tożsamości w sferze osobistej i społecznej. Ludzie różnią się intensywnością i przebiegiem procesów tkwiących u podstaw rozwoju tożsamości, a na skutek zdarzeń i ważnych doświadczeń osobistych ich czas i dynamika mogą się zmieniać w ciągu życia. Na podstawie prowadzonych badań empirycznych Marcia wskazał na związki tożsamości osiągniętej (i po części moratorium) z takimi miarami funkcjonowania jak: bardziej stabilny i pozytywny obraz siebie, mniejszy poziom niepokoju, lepsze radzenie sobie w warunkach stresu, realistyczny poziom aspiracji oraz udane relacje intymne. Osoby z tożsamością

przejętą miały mniej stabilne poczucie własnej wartości, bardziej zależne od informacji zwrotnych oraz słabszą odporność na stres w rozwiązywaniu zadań (Marcia, 1966; Orlovsky, Marcia, Lesser, 1973).

Berzonsky (2003; Nurmi, Berzonsky i inn. 1997) pojmuje tożsamość jako teorię Ja, budowaną w toku relacji społecznych i organizującą doświadczenia człowieka. Adaptacja do zmieniającego się otoczenia dokonuje się w dynamicznej interakcji procesów asymilacji nowych informacji i akomodacji, tj. zmiany treści tożsamościowych pod wpływem nowych doświadczeń. Udział tych procesów w przetwarzaniu informacji o sobie, formuje trzy style tożsamości: informacyjny (aktywne i otwarte testowanie, rewidowanie i opracowywanie informacji o Ja), normatywny (podtrzymywanie i obrona istniejącej struktury tożsamości) i unikający lub rozproszony (unikanie eksploracji i refleksji nad sobą, sytuacyjna regulacja zachowania). Z prowadzonych wraz zespołem badań autora nad adaptacyjną wartością wyróżnionych orientacji wynika, że styl informacyjny współwystępuje z wysoką samoocena. Jednakże w sytuacjach niepewnych i trudnych może wiązać się z negatywnymi emocjami. Optymalny jest wówczas styl normatywny, stabilizujący obraz siebie (Nurmi, Berzonsky i inn. 1997). Styl informacyjny i normatywny sprawia, że mimo kontekstowych zmian ekspresji cech osobowości, zachowane jest podstawowe poczucie bycia tą samą osobą. Związki między stylem informacyjnym i aktywnością prowadzącą do osiągnięcia tożsamości oraz normatywnym i tożsamością przejętą, wskazują na zbliżone funkcjonalne znaczenie tych koncepcyjnie odmiennych kategorii tożsamościowych

Podsumowując zawarte w koncepcji Marcii i Berzonskiego sugestie co do znaczenia aktywności i procesów poznawczego przetwarzania informacji osobistych, można oczekiwać wzajemnych związków tożsamości z formalnymi właściwościami struktury Ja. Pozostawiając na razie tę kwestię otwartą, rozważmy możliwość istnie-

nia hipotetycznego czynnika, sprawiającego, że osoba o złożonym wielorakim Ja, w sposób naturalny, automatycznie lub refleksyjnie, integruje różne wizerunki Ja, osiągając poczucie ciągłości własnej osoby i właściwy rozwój tożsamości?

INKLINACJA (AUTO)NARRACYJNA.

Wspomniany, hipotetyczny czynnik wiąże się z zaproponowanym przez Emilię Soroko (2007, 2009) pojęciem inklinacji narracyjnej, konstruktem, inspirowanym założeniami psychologii narracyjnej i koncepcji tożsamości narracyjnej Mc Adamsa. Tożsamość jest dla Mc Adamsa (za: Puchalska-Wasył, Oleś, 2008, s.248) (...) „zinternalizowaną, rozwijającą się opowieścią o życiu, która integruje zrekonstruowaną przeszłość, postrzeganą teraźniejszość i antycypowaną przyszłość, dając poczucie jedności i celowości życia”. U podstaw tak rozumianej tożsamości leży myślenie (auto)narracyjne. Jego istotą jest opracowywanie oraz relacjonowanie znaczących osobistych zdarzeń jako powiązanych i intencjonalnych, mających swój sens, czas i kontekst (Trzebiński, 2002). Pozwala ono doświadczać ciągłości i spójności własnych działań czy koncepcji Ja, łączyć je wspólnym, osobistym znaczeniem, interpretować ewentualne rozbieżności.

W historiach opowiadanych o sobie ludzie różnią się gotowością do podejmowania autonarracji, jak również stopniem narracyjnego porządkowania zdarzeń. Różnice te sugerują, że jest to indywidualna właściwość, osobowościowa preferencja sprawiająca, że w toku autonarracji procesy integrujące są w naturalny sposób uruchamiane i podtrzymywane. Tę osobowościową skłonność do narracyjnego ujmowania zdarzeń własnej historii Emilia Soroko uczyniła przedmiotem swojej pracy doktorskiej i nazwała „inklinacją narracyjną”. Osoba o inklinacji narracyjnej często i chętnie używa kategorii językowych właściwych narracji. Autonarrację pojmuje autorka jako „proces integrowania heterogenicznej wiedzy o sobie w sposób narracyjny,

w celu tworzenia poczucia tożsamości” (Soroko 2009, s.24). Jego istotą jest nadawanie znaczenia zdarzeniom własnego życia. Inklinacja autonarracyjna to „skłonność do takiej refleksji nad sobą, która wykorzystuje autonarrację do integracji self” (Soroko, 2009, s 32). Odnosi się ona w znacznej mierze do formy wypowiedzi, do określonych zachowań językowych, związanych z mówieniem o sobie i do siebie.

Za punkt wyjścia konceptualizacji i operjonalizacji konstrukt Soroko przyjęła za Trzebińskim pojęcie refleksji narracyjnej oraz rozróżnienie Ja - jako narratora, dystansującego się w pewnym stopniu od własnych przeżyć oraz Ja – jako bohatera. Na tej podstawie wyłoniła dwa podstawowe wymiary inklinacji autonarracyjnej, kluczowe dla formowania tożsamości narracyjnej:

- Relacjonowanie autonarracyjne – czyli mówienie o sobie w formie opowieści, z perspektywy jej bohatera, z dbałością o wierność relacji, oddającej własne doświadczenia i przeżycia.
- Dystansowanie – gdzie relacja podejmowana jest z perspektywy obserwatora. Cechuje ją skłonność do przyglądania się własnemu życiu, do refleksji nad osobistym znaczeniem zdarzeń, nad wpływem przeszłości na teraźniejszość i przyszłość, co zakłada gotowość do przyjęcia pewnego dystansu wobec własnego doświadczenia.

Powiedziano wcześniej, że inklinacja narracyjna, jako tendencja do narracyjnego opracowywania i relacjonowania różnych osobistych doświadczeń, nadaje im sens, spójność i ciągłość, dzięki czemu prowadzi do kształtowania poczucia tożsamości. W toku opowiadania własnej historii również różne wizerunki czy koncepcje Ja, zgodnie z wiodącymi motywami tożsamościowymi, podlegać mogą refleksyjnej integracji. Przedmiotem referowanego badania nie jest jednak rola inklinacji narracyjnej w budowaniu tożsamości narracyjnej, lecz jej znaczenie dla takiego zintegrowania różnych wizerunków Ja,

które wiąże się z powstaniem dojrzałych stylów i statusów tożsamości.

Powstaje zatem pytanie, jak dalece integrujące funkcje inklinacji autonarracyjnej dają się odnieść do klasycznych, kategoryalnie opisanych ujęć tożsamości. A dalej, czy indywidualna, podmiotowa skłonność do autonarracji może pełnić funkcje integrujące wobec różnych autowizerunków, opisanych kategoryalnym językiem cech?

PROBLEMY BADAWCZE

Celem referowanych badań było uzyskanie odpowiedzi na pytanie o związki inklinacji autonarracyjnej z klasycznie rozumianą tożsamością, jej statusami i stylem poszukiwania i integrowania kluczowych informacji o sobie, u osób o różnym stopniu złożoności struktury Ja.

Postanowiono sprawdzić, czy złożoność i kontekstowe zróżnicowanie Ja sprzyja, utrudnia czy pozostaje bez znaczenia dla tożsamości w ujęciu Marcii i Berzonsky’ego? Czy i jaki związek łączy narracyjność myślenia o sobie z tak pojmowaną tożsamością? I wreszcie, czy osoby o określonych konfiguracjach złożoności Ja i charakterystyk tożsamości, różnią się nasileniem inklinacji narracyjnej?

Wyniki badań nad związkami złożoności Ja z funkcjonowaniem psychologicznym oraz przedstawione wyżej teoretyczne implikacje inklinacji narracyjnej dla tożsamości, skłaniają do sformułowania kilku hipotetycznych zależności między badanymi kategoriami:

1. Silnie złożone i zróżnicowane Ja może wiązać się ze słabszą integracją osobowości na poziomie tożsamościowym.
2. Teoretyczny sens inklinacji narracyjnej pozwala oczekiwać jej pozytywnych związków z tożsamością osiągniętą i z informacyjnym stylem tożsamości oraz negatywnych z tożsamością rozproszoną i unikaniem informacji tożsamościowych.
3. Zważywszy, że punktem wyjścia w konceptualizacji inklinacji (auto)narracyjnej były defi-

nicyjne cechy autonarracji, jako „(...) procesu integrowania heterogenicznej wiedzy o sobie w sposób narracyjny w celu tworzenia poczucia tożsamości” (Soroko, 2009, s.24), można sądzić, iż analogicznie jak różne osobiste zdarzenia, tak i kontekstowo różne wizerunki Ja, będzie ona porządkować i interpretować w sposób wspierający formowanie kategoriałnie pojmowanej tożsamości.

METODA BADAŃ

Dobór osób i procedura badań. *W badaniu uczestniczyły 133 osoby, studenci wyższych uczelni Wielkopolski (94 kobiety i 39 mężczyzn) w wieku 20-26 lat (średnia wieku 23,3). Badania prowadzono na terenie uczelni. Udział w badaniach był dobrowolny i anonimowy. Badani otrzymywali zestaw kwestionariuszy w ustalonej kolejności, poprzedzony stroną tytułową zawierającą instrukcję oraz pytanie o dane dotyczące płci i wieku.*

Narzędzia badawcze. Pomiaru złożoności Ja dokonano wg procedury stosowanej przez Linville w polskiej wersji opracowanej przez Barczak, Bestę i Bazińską (2007). Metoda obejmuje poza instrukcją, 60 przymiotników (30 pozytywnych i 30 negatywnych) oraz tabelę z 12 wolnymi kratkami zatytułowanymi: „Ja jako...”. Badani wpisują w tym miejscu dowolną liczbę charakterystycznych dla nich ról lub sytuacji, a poniżej te przymiotniki z listy, które najlepiej ich w tych rolach opisują. Przymiotniki można stosować wielokrotnie, lub pomijać. Wskaźnikiem złożoności jest liczba wersji Ja oraz stopień ich zróżnicowania, wyliczony w postaci statystyki H, będącej miarą rozproszenia danych jakościowych, liczoną wg wzoru:

$$H = \log_2 n - \frac{\sum n_i \log_2 n_i}{n}$$

gdzie: n – jest liczbą wszystkich dostępnych atrybutów (czyli ogólną sumą wszystkich przymiotników znajdujących się na liście, w tym przypadku $n = 60$);
 n_i – jest liczbą przymiotników, które pojawiają się w danej Unikalnej Kombinacji Grupowej.

Szczegółowe omówienie sposobu obliczania tej statystyki znajduje się w przywołanym wyżej artykule Barczak, Besty i Bazińskiej (2007). Idąc za sugestią Donahue wyodrębniono obydwa wskaźniki złożoności: liczbę wygenerowanych aspektów Ja, czyli złożoność (*self-complexity*) i zróżnicowanie (*self-differentiation*) (Donahue i wsp.1993)

W opisie zmiennych tożsamościowych wykorzystano dwie metody kwestionariuszowe.

- Kwestionariusz stylów tożsamości (ISI3) Berzonskiego (1997). Metoda obejmuje 4 skale cząstkowe opisujące styl informacyjny, normatywny, unikający, oraz dodaną w nawiązaniu do koncepcji Marcii, skalę zaangażowania. Narzędzie składa się z 40 pozycji testowych dotyczących postaw, przekonań i zachowań, wraz z 5 punktową skalą odpowiedzi (1 - wcale mnie nie dotyczy 5 – bardzo mnie dotyczy). Suma punktów jest miarą nasilenia danego stylu. Współczynniki α Cronbacha wersji oryginalnej dla czterech skal zawierają się między 64 (styl normatywny) a 76 (unikający). Polska wersja skali w opracowaniu Alicji Senejko (2007) uzyskała podobną rzetelność (α Cronbacha odpowiednio: 0,61 – 0,70).
- Kwestionariusz statusów tożsamości EOM-EIS-2 Benniona i Adamsa. Zastosowano go w polskiej adaptacji i psychometrycznym opracowaniu Katarzyny Palus (2009). Technika obejmuje 64 twierdzenia opisujące 4 statusy tożsamości. Każda skala zawiera po 8 twierdzeń odnoszących się do społecznego i osobistego aspektu tożsamości. Odpowiedzi lokowane są na 6-punktowej skali (1- zdecydowanie się nie zgadzam, 6- zdecydowanie się zgadzam).

Kwestionariusz Inklinacji narracyjnej (IAN). Test jest samoopisową metodą opracowaną przez Emilię Soroko (2007; 2009). Bada on dostępne samowiedzy, wybrane zachowania językowe w kontekście interpersonalnym i w dialogu wewnętrznym. Składa się z 40 pozycji

dotyczących sposobu myślenia oraz mówienia o sobie. Odpowiedzi podaje się na 5-stopniowej skali, opisującej stopień zgodności z twierdzeniem zawartym w kolejnych pozycjach kwestionariusza. Metoda spełnia psychometryczne kryteria rzetelności i trafności wewnętrznej i obejmuje 4 skale cząstkowe, z których 3 odpowiadają czynnikom wyłonionym w analizie czynnikowej. Są nimi:

- Dystansowanie się od własnego doświadczenia (D), które oznacza myślenie o sobie w kategoriach narracyjnych i podejmowanie refleksji nad osobistymi zdarzeniami i własnym życiem z pozycji narratora. (np.: *Staram się odnaleźć w mojej przeszłości i w chwili obecnej wspólną nić.*)
- Relacjonowanie (M), czyli konstruowanie wypowiedzi zawierającej subiektywne znaczenie i relacjonowanie innym ludziom zdarzeń i doświadczeń autobiograficznych (np.: *Często mam ochotę opowiadać o swoim życiu*). Kolejne, dodane w wyniku analiz czynnikowych skale to: odnoszenie się do wytworów kulturowych (książek, filmów) w procesie samorozumienia (K). (np.: *Gdy zastanawiam się nad sobą, przychodzi mi do głowy jakaś metafora, bajka, mit lub inna fabuła*). Dodatkowo, ze skali M wyodrębniono 4 pozycje opisujące, skłonność osoby do ujawniania informacji o sobie (U) (np. *Czasem się trochę przechwalam*).

WYNIKI

Pierwszy, korelacyjny etap analizy obejmował sprawdzenie związków między badanymi zmiennymi, a szczególnie: związków między złożonością Ja i tożsamością; złożonością Ja i inklinacją narracyjną, inklinacją narracyjną i tożsamością oraz związków między zastosowanymi miarami tożsamości (tab.1.).

Jak się okazuje, złożoność Ja istotnie wiąże się z ogólnym wskaźnikiem inklinacji narracyjnej i dwoma jej czynnikami: relacjonowaniem

i upublicznianiem informacji o sobie. Zatem, co w świetle wcześniejszych rozważań wydaje się teoretycznie spójne, dostrzeganie kontekstowych zmian i podobieństw własnego wizerunku oraz gotowość do podejmowania autonarracji wzmacniają się wzajemnie lub mają podobne uwarunkowania.

Wbrew naszym oczekiwaniom złożoność Ja okazała się natomiast niezależna od większości uwzględnionych miar tożsamości. Jedyne istotny, ujemny związek dotyczy złożoności Ja i tożsamości przejętej, co oznacza, że tej formie tożsamości często towarzyszy Ja o stosunkowo prostej, słabo zróżnicowanej strukturze. Brak więc na tym etapie analizy wystarczających podstaw (może poza obserwowanym związkiem między niską złożonością Ja i tożsamością przejętą) dla wnioskowania o powiązaniu złożoności Ja z tożsamością, a tym bardziej potwierdzenia naszych oczekiwań co do negatywnej roli wysokiej złożoności Ja w formowaniu dojrzałych form tożsamości.

Inaczej przedstawiają się związki między inklinacją narracyjną a zmiennymi tożsamościowymi. Tu skłonność do autonarracji współwystępuje z dojrzałymi formami tożsamości. Istotne, dodatnie korelacje łączą ogólną inklinację narracyjną z tożsamością osiągniętą oraz z informacyjnym stylem formowania tożsamości. Jej cztery komponenty (dystansowanie, zakotwiczenie w kulturze, relacjonowanie, upublicznianie) korelują ujemnie z tożsamością rozproszoną.

Wzajemne relacje tożsamości i inklinacji narracyjnej przetestowano dodatkowo porównując za pomocą jednoczynnikowej analizy wariancji wskaźniki tożsamości w trzech (wyróżnionych na podstawie odchylenia standardowego) grupach o wysokim, średnim i niskim nasileniu inklinacji autonarracyjnej. Istotne różnice dotyczyły stylu informacyjnego ($F= 8,54$; $p< ,001$) i tożsamości osiągniętej ($F= 6,96$; $p< ,001$). Obydwie formy tożsamości były najwyższe w grupie osób o najsilniejszej inklinacji narracyjnej.

Tabela 1. Korelacje między zmiennymi

Zmienne	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1. Liczba kategorii Ja															
2. Złożoność Ja	,71**	1													
3. Informacyjny.	,04	,04	1												
4. Normatywny	,02	-,01	,25**	1											
5. Unikający	-,05	-,06	-,07	,12	1										
6. Zaangażowany	-,06	-,06	,38**	,45**	-,34**	1									
7. Inklinacja narrac.,13	,19*	,32**	,05	,14	-,04	1									
8. Relacjonowanie ,13	,21*	,25**	,08	,14	,05	,78**	1								
9. Dystansowanie ,17*	,12	,43**	,07	-,09	,09	,58**	,19*	1							
10. Aspekt kulturo- wy	,14	,31**	,08	,05	,10	,69**	,37**	,46**	1						
11. Upublicznianie ,09	,23**	,25**	,08	,09	,09	,69**	,86**	,18*	,36**	1					
12. T. osiągnięta ,01	,13	,19*	,26**	-,09	,38**	,27**	,17	,28**	,31**	,14	1				
13. Moratorium ,03	,02	,04	-,15	,22*	-,41**	,17	,11	,06	,05	,09	,03	1			
14. T. przejęta ,16	,25**	-,27**	,13	,07	-,02	-,07	-,07	-,19*	-,08	-,07	,01	,14	1		
15. T. rozproszona ,08	-,16	-,38**	-,03	,25**	-,30**	-,15	-,18*	-,19*	-,20*	-,24**	-,02	,33**	,44**	1	
M	4,10	1,48	37,00	31,30	26,86	37,17	131,69	37,89	50,55	13,74	13,35	44,78	39,74	29,73	37,51
S d	1,63	,65	5,48	4,76	5,96	5,61	15,21	7,26	8,00	4,26	3,37	4,59	5,68	6,38	4,45

** p<,01 *p<,05

Brak prostych związków między złożonością Ja i miarami tożsamości, przy wyraźniej współzmienności tożsamości i inklinacji narracyjnej nasunął nam przypuszczenie o możliwym wewnętrznym zróżnicowaniu całej badanej grupy ze względu na konfiguracje złożoności Ja i zmiennych tożsamościowych. Pojawilo się więc najpierw pytanie, czy takie zróżnicowanie ma miejsce, a następnie, czy ewentualne specyficzne kombinacje złożoności Ja i tożsamości mogą różnić się poziomem inklinacji narracyjnej, traktowanej, z uwagi na jej teoretyczny status, jako hipotetyczny czynnik wspierający integrację złożonego i zróżnicowanego Ja.

Aby uzyskać empiryczną typologię osób ze względu na wskaźniki złożoności Ja i tożsamości, zastosowano analizę skupień metodą k-średnich dla całej grupy badanych. Podstawą grupowania były następujące zmienne: liczba kategorii i złożoność Ja, 4 statusy i 4 style tożsamości. Ze względu na liczebności osób oraz wskaźniki istotności różnic między zmiennymi, optymalny okazał się wybór trzech skupień. Różniły się one między sobą istotnie wszystkimi wprowadzonymi do analizy zmiennymi (tab. 2. i wykres 1.).

Charakterystyka wyodrębnionych grup przedstawia się następująco:

Skupienie 1. Osoby znajdujące się w tym skupieniu mają zdecydowanie najbardziej złożone Ja, zarówno pod względem liczby autowizerunków Ja, jak i ich względnego zróżnicowania. Jednocześnie cechują je nieco podwyższone wskaźniki tożsamości rozproszonej, moratorium i stylu unikającego, a najniższe stylu normatywnego i zaangażowania. Niższe niż w dwóch pozostałych grupach są tu też wskaźniki tożsamości osiągniętej i stylu informacyjnego.

Jak widać jest to grupa osób, u których znaczna złożoność Ja współwystępuje z najniższymi wskaźnikami integracji i podwyższonym poziomem rozproszenia tożsamości.

Skupienie 2. to osoby o średnim poziomie obu wskaźników złożoności Ja. Tej strukturze Ja towarzyszą zdecydowanie najwyższe w całej

grupie badanych wskaźniki tożsamości osiągniętej, stylu informacyjnego i normatywnego oraz zaangażowania, przy najniższym poziomie rozproszenia, moratorium i unikania informacji tożsamościowych. Z punktu widzenia tożsamościowej integracji złożonego Ja taka konfiguracja zdaje się być optymalna.

Skupienie 3. to osoby o najniższych wskaźnikach złożoności Ja, przy najwyższych w ich profilu (i w całej grupie badanych) wskaźnikach rozproszenia tożsamości, moratorium i unikania informacji tożsamościowych. Szczególnie wysoki jest tu poziom tożsamości przejętej. Tożsamość osiągnięta i styl informacyjny są istotnie niższe niż w skupieniu 2.

Komentując ten etap analizy pragniemy zwrócić uwagę na specyfikę profilu grup o najwyższej i najniższej złożoności Ja (skupienie 1. i 3.). Różnią się one wskaźnikami tożsamości przejętej, stylu normatywnego i zaangażowania. O ile, wysokiej złożoności Ja towarzyszy niski poziom tych zmiennych, o tyle w grupie osób o niskiej złożoności Ja są one znacząco wyższe, co sugeruje tożsamość stabilną, lecz mało otwartą, może nawet nieco sztywną.

Kolejnym krokiem było sprawdzenie, czy tak znacząco różne kombinacje złożoności Ja z tożsamością dają się wyjaśnić nasileniem inklinacji narracyjnej. Porównano więc otrzymane skupienia pod względem poziomu tej zmiennej (tab.3., wykres 2.).

Okazało się, że przy umiarkowanie złożonym Ja optymalna charakterystyka tożsamościowa cechuje osoby o najwyższych wskaźnikach dystansowania narracyjnego. Odpowiada ono, przypomnijmy, za zajmowanie względem własnego życia pozycji refleksyjnego narratora. Osoby w tym skupieniu znacząco różnią się pod tym względem od osób w skupieniu 1. i 3.

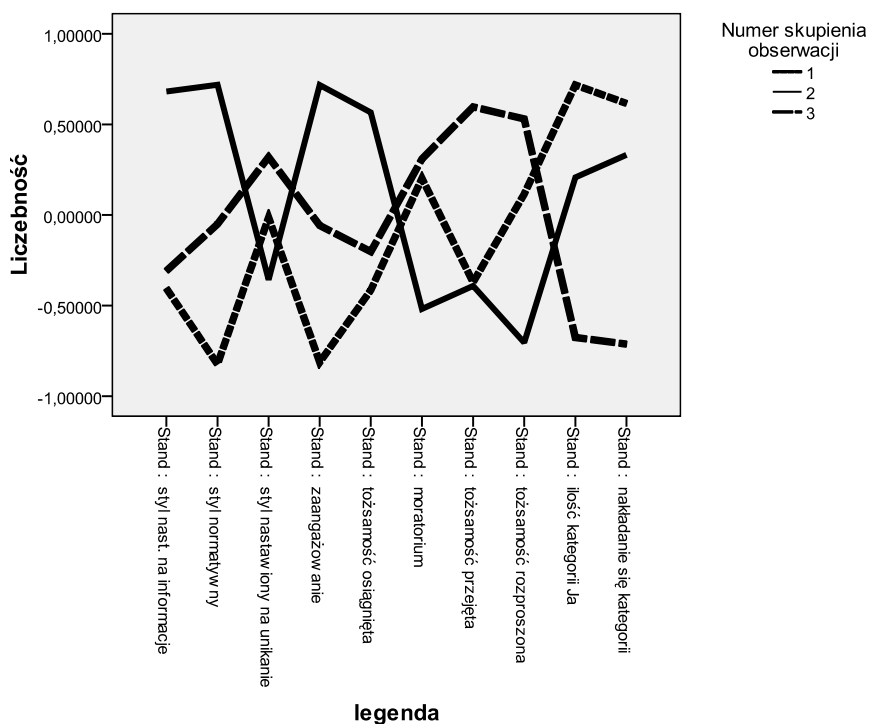
Znaczenie inklinacji narracyjnej w zebranych dotąd materiale statystycznym, kazało raz jeszcze powrócić do kwestii słabego zintegrowania tożsamości osób z silnie złożonym Ja i sprawdzić kwestię jednorodności tej grupy pod względem

Tabela 2.

Porównanie średnich wyników tożsamości i złożoności Ja w skupieniach. (N=133).

Zmienne	Skupienie 1. N=36.		Skupienie 2 N=45		Skupienie 3. N=52		F
	M	s.d.	M	s.d.	M	s.d.	
Styl informacyjny	34,78	4,35	40,73	5,15	35,31	4,82	20,57***
Styl normatywny	21,39	3,63	34,71	3,66	31,06	4,75	36,88***
Styl unikający	26,78	5,74	24,73	5,14	28,76	6,22	5,95**
Zaangażowanie	32,61	4,74	41,20	4,32	36,85	4,58	36,08***
Liczba Ja	5,27	1,44	4,44	1,51	3,00	1,08	32,78***
Złożoność Ja	1,88	.569	1,69	.571	1,01	.47	33,64***
T. osiągnięta	42,87	3,55	47,38	4,54	43,84	4,33	13,53***
Moratorium	40,88	15,32	36,80	5,01	41,50	5,52	10,63***
T. przejęta	27,36	5,14	27,23	6,19	33,53	5,47	19,42***
T. rozproszona	38,03	3,57	34,38	3,91	39,87	3,85	25,74***

***p< 0,001;**p< 0,005

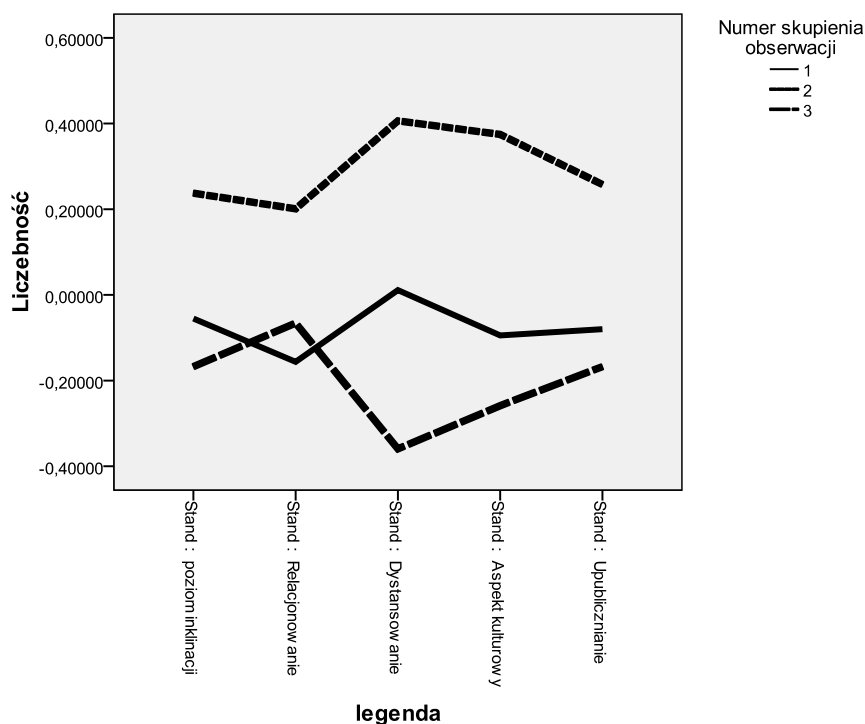

Wykres 1. Skupienia ze względu na zmienne tożsamościowe i złożoność Ja

Tabela 3.
Porównanie skupień pod względem inklinacji narracyjnej. (N=133)

Zmienne	Skupienie 1		Skupienie 2		Skupienie 3		F
	M	s.d.	M	s.d.	M	s.d.	
Inklinacja narracyjna	130,86	13,65	135,31	16,25	129,15	14,98	2,08
Relacjonowanie	36,78	7,15	39,36	8,02	37,42	6,55	1,47
Dystansowanie	50,64	6,92	53,80	5,71	47,67	9,32	7,80**
Aspekt kulturowy	13,33	3,79	15,33	4,51	12,63	4,00	5,39*
Upublicznianie	13,08	3,12	14,22	3,96	12,79	2,85	2,39

**p<,005: *p<,01

Wykres 2. Profile wskaźników inklinacji narracyjnej w skupieniach o różnych profilach złożoności Ja i zmiennych tożsamościowych

poziomu inklinacji narracyjnej. Należało zatem zbadać, czy osoby o najbardziej złożonym Ja, lecz różnych wskaźnikach tej zmiennej, cechują podobne czy różne charakterystyki tożsamościowe.

W tym celu skrajne 27% obserwacji o najwyższym nasileniu złożoności Ja (36 osób) podzielono wg mediany na dwie grupy różniące się poziomem inklinacji narracyjnej, a następnie porównano je pod względem charakterystyk tożsamościowych.

Jak się okazało grupy różniły się dwoma, znaczącymi z punktu widzenia integracji, formami tożsamości (tab. 4).

Tabela 4.
Porównanie miar tożsamości osób o wysokiej i niskiej inklinacji narracyjnej w grupie o najwyższych wskaźnikach złożoności Ja

Zmienne	Poziom inklinacji	N	M	s.d.	Test -T
styl informacyjny	Niski	19	36,15	5,18	-2,04*
	Wysoki	17	39,35	4,08	
styl normatywny	Niski	19	31,00	4,76	-,12
	Wysoki	17	31,23	6,51	
styl nastawiony na unikanie	Niski	19	27,00	5,55	1,02
	Wysoki	17	25,00	6,23	
Zaangażowanie	Niskie	19	35,94	5,16	-,88
	Wysoki	17	37,76	7,22	
Tożsamość osiągnięta	Niski	19	44,63	3,86	-1,13
	Wysoki	17	46,41	5,49	
Moratorium	Niski	19	40,10	3,39	-,67
	Wysoki	17	41,18	6,01	
Tożsamość przejęta	Niski	19	28,63	6,28	1,20
	Wysoki	17	26,32	5,10	
Tożsamość rozproszona	Niski	19	38,50	4,08	2,13*
	Wysoki	17	35,50	4,36	

* $p < ,05$

Różnice dotyczyły stylu informacyjnego, który był istotnie wyższy w grupie o wysokiej inklinacji, oraz tożsamości rozproszonej, silniejszej w grupie o niskiej inklinacji narracyjnej. Wynik ten jest ważnym uściśleniem wcześniejszych obserwacji i oznacza, że silnie złożone i zróżnicowane Ja wiąże się z rozproszeniem tożsamości tylko wówczas, gdy towarzyszy temu niski poziom inklinacji narracyjnej. Przy wysokim nasileniu tej zmiennej osoby o silnie złożonym Ja może cechować dojrzała i otwarta - informacyjna orientacja tożsamościowa.

WNIOSKI I DYSKUSJA

Punktem wyjścia dla prowadzonych studiów była problematyczna kwestia relacji między złożonym z wielu wizerunków Ja i tożsamością. Plan opisanych badań zbudowany był na założeniu, że o tych związkach decyduje, dzięki obecnym w niej *implicite* procesom integrującym Ja, osobowościowa tendencja do narracyjnego myślenia i mówienia o sobie. Kryterium efektywnej integracji stanowiły, kategoriałnie opisane przez Marcję i Berzonskiego, statusy i style tożsamości. Zastosowany w badaniu model *ex post facto* był rozwiązaniem kompromisowanym wobec technicznych ograniczeń modelu badań podłużnych i merytorycznych przeciwwskazań dla modelu eksperymentalnego.

Z uwagi na teoretyczne usytuowanie zmierzanych zebrane wyniki pozwalają jednak na wstępne sformułowanie kilku wniosków. Hipotetycznie zakładany negatywny związek złożoności Ja z integracją na poziomie tożsamościowym nie uzyskał pełnego potwierdzenia w całej grupie badanych. Większość miar tożsamości zdawała się niezależna od stopnia złożoności i zróżnicowania Ja. Dopiero analiza skupień pozwoliła na wyodrębnienie grupy osób, które charakteryzowały się wysokim stopniem złożoności i zróżnicowania oraz podwyższonymi wskaźnikami rozproszenia tożsamości, moratorium i unikania informacji tożsamościowych, a niskimi tożsamo-

ści osiągniętej i stylu informacyjnego. Bardziej konsekwentne okazały się związki niskiej złożoności Ja z charakterystykami tożsamościowymi. Tu w całej grupie współwystępowała ona z tożsamością przejętą, a w podgrupie wyłonionej w analizie skupień, dodatkowo z rozproszeniem tożsamości i stosunkowo niskimi wskaźnikami tożsamości osiągniętej, zaangażowania i stylu informacyjnego. Na tym etapie analiz jedynie umiarkowany poziom złożoności i zróżnicowania Ja współwystępował z dojrzałymi formami tożsamości.

Można zatem na podstawie tych obserwacji zaryzykować ostrożny wniosek, iż dla zintegrowanej tożsamości optymalny byłby średni poziom złożoności struktury Ja, co jest zbieżne z formułowanymi w literaturze sugestiami (Trzebińska, Dowgiert 2005). Ponadto, wbrew spotykanemu czasem twierdzeniu, że proste, mało złożone Ja jest dla integracji najłatwiejsze, na podstawie naszych wyników, wniosku takiego sformułować nie można. Zarówno niski jak wysoki poziom złożoności Ja zdaje się być dla formowania tożsamości niekorzystny. Wniosek ten komplikuje jednak kolejna obserwacja. Otóż wbrew teoretycznym przewidywaniom zarówno w grupie osób o najwyższej jak i o najniższej złożoności Ja wystąpiło rozproszenie tożsamości. U osób o małej złożoności obok rozproszenia obserwowano też, co bardziej zrozumiałe, wysokie wskaźniki tożsamości przejętej. O ile współwystępowanie wysokiej złożoności Ja z rozproszeniem tożsamości, a niskiej złożoności z tożsamością przejętą, wydaje się teoretycznie spójne, o tyle w świetle przyjętych założeń trudniej zinterpretować, obserwowane w grupie o niskiej złożoności Ja, wysokie rozproszenie tożsamości. Z jednej strony nie można wykluczyć, że osoby o niskiej złożoności Ja rzeczywiście, uciekają się do obydwu rozwiązań; rezygnują z samookreślenia lub przejmują cudzą tożsamość. Z drugiej, charakter stosowanych modeli statystycznych każe również przyjąć możliwość wzajemnego wpływu złożoności Ja i procesów tożsamościo-

wych w tej grupie. Wówczas niskie zróżnicowanie Ja dałoby się wyjaśnić brakiem eksploracji, właściwym zarówno rozproszeniu jak i przejęciu tożsamości.

W toku dalszych analiz pokazano, że wysoka złożoność Ja nie musi implikować dezintegracji tożsamości. Jej rozproszenie występuje u osób o najwyższej złożoności Ja jedynie przy niskich wskaźnikach inklinacji narracyjnej. Przy silnej inklinacji – przeciwnie - badani o najwyższych wskaźnikach złożoności i zróżnicowania Ja prezentowali dojrzały, informacyjny styl tożsamości.

Szczególnie ważne dla związków złożonego Ja z tożsamością okazało się narracyjne dystansowanie. W świetle przedstawionych wcześniej teoretycznych założeń odnośnie natury tego czynnika, nie jest to wynik zaskakujący. Dystansowanie, dzięki przyjęciu postawy obserwatora własnych zachowań i cech, zakłada refleksję nad znaczeniem ich spostrzeganej, sytuacyjnej zmienności, umożliwiającą zachowanie poczucia spójności i ciągłości. Znaczący związek narracyjnego dystansowania i stylu informacyjnego pozwala także sądzić, iż refleksyjność, definiująca tak ten aspekt autonarracji, stymuluje charakterystyczne dla stylu informacyjnego poszukiwanie równowagi między procesami asymilacji i akomodacji, między stabilnością i zmiennością Ja.

Jak dalece zebrane obserwacje upoważniają do wniosku o braku podstaw do wartościowania złożoności Ja z punktu widzenia spójności tożsamości oraz do uznania inklinacji narracyjnej za osobowościową tendencję, wspierającą integrację różnych wizerunków Ja w kierunku osiągnięcia opisanej kategoriałnie, dojrzałej tożsamości?

Hipotetycznie zakładano, że jakkolwiek miara złożoności Ja Linville, uwzględnia pewne podobieństwo tworzonych autowizerunków, co sugerowałoby złożoną, ale częściowo spójną koncepcję siebie, to ze względu na jej wysokie korelacje z liczbą kategorii, będzie ona negatywnie korelowała z tożsamościowymi wskaźnikami integracji. Brak w naszych badaniach znaczących

związków złożoności Ja z tożsamością, każe raczej traktować obydwie zmienne jako odrębne kategorie psychologiczne, a także powstrzymać się przed przesądzaniem o adaptacyjnej wartości tej pierwszej (Donahue i wsp.1993).Ujawnione w analizie skupień zróżnicowanie kombinacji atrybutów tożsamości i cech struktury Ja podtrzymuje przekonanie, że jej znaczenie jest względne, zależne od innych właściwości osobowości (por też. Trzebińska, Dowgiert, 2005) lub sytuacji (Barczak, Besta, Bazińska, 2007).

Zmienną osobowościową, hipotetycznie uznaną za czynnik sprzyjający integracji zróżnicowanego Ja, była w tym badaniu inklinacja narracyjna. Interpretowane na bazie założeń teoretycznych wyniki zdają się podtrzymywać tę hipotezę. Współwystępowanie skłonności do autonarracji i tożsamości osiągniętej oraz stylu informacyjnego pozwala sądzić, że narracyjne mówienie o sobie jest nie tylko – jak sądził Mc Adams- podstawą formowania tożsamości narracyjnej, lecz także wyzwala aktywność procesów integrujących osobiste informacje w kierunku formowania tożsamości pojmowanej kategorialnie. Taką interpretację wspiera teza Fitzgeralda o równoległości obu linii rozwoju tożsamości (Niedźwieńska, 2000) lub ich współdziałaniu. Różne wizerunki, czy koncepcje Ja, w kontekście subiektywnie doświadczanych i refleksyjnie interpretowanych historii, mogą tworzyć spójny, choć złożony obraz tego, co najważniejsze, najbardziej własne, trwałe i pozakontekstowe, słowem tego, co staje się treścią osobistej tożsamości.

LITERATURA

- Barczak, A., Besta, T, Bazińska, R. (2007). Model złożoności Ja w ujęciu Patricii Linville; predykcje teoretyczne i pomiar, *Psychologia Jakości Życia*, 6,1, 57-76
- Batory, A. (2008) Tożsamość złożonego Ja [w:] P. Oleś, A. Batory *Tożsamość i jej przemiany a kultura*. (s.279-309). Lublin: Wydawnictwo KUL.
- Berzonsky, M. D. (1997). Reliability data for the Identity Style Inventory .Third Revision (ISI-3).
- Berzonsky, M. D. (2003). Identity style and well-being: Does commitment matter? *Identity*, 3, 131-142
- Block, J. (1961). Ego Identity, Role variability and Adjustment, *Journal of Consulting Psychology* 25,5, 392-397
- Campbell, J., Assanand, S. i Di Paula, A. (2004). Cechy strukturalne pojęcia Ja a przystosowanie W: *Ja i Tożsamość*, (s.70-88) Gdańsk: GWP.
- Diehl, M., Hay, E. (2007) Contextualised Self- Representations in Adulthood. *Journal of Personality* 75, 6. 1255-1284
- Donahue, E., Robins, R., Roberts, B. i John, O. (1993) The divided self: Concurrent and longitudinal effects of psychological adjustment and social role of self-concept differentiation. *Journal of Personality and Social Psychology* 5, 134-146
- Gałdowa, A.(red.)(2000) *Tożsamość człowieka* Kraków; Wydawnictwo UJ
- Jarymowicz, M.(2000), *Psychologia tożsamości* [w:] J. Strelau (red) *Psychologia. Podręcznik akademicki*. (s.107-125). Gdańsk: GWP
- Kubacka-Jasiecka, D., Kuleta, M.(red.) (2008) *W kręgu psychologicznej problematyki tożsamości* Kraków: Wydawnictwo UJ.
- La Guardia, J., Ryan, R. (2007) Why identities Fluctuate: Variability in Traits as a Function of Situational Variation in Autonomy Support. *Journal of Personality*, 75, 6,1205-1228
- Linville, P. (1987) Self-Complexity as a Cognitive Buffer against Stress-Related Illness an Depression. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52, 4, 663-676.
- Marcia, J.E. (1966) Development and validation of Ego-Identity Status *Journal of Personality and Social Psychology*, 3, 5, 551-558.
- Markus, H.(1977) Self-schemata and processing information about the self. *Journal of Personality and Social Psychology*, 35, 63-78.
- McAdams, D.P.(2001) The Psychology of Life Stories, *Review of General Psychology*, 5,2, 100-122
- McAdams, D.P. (1996) Personality, modernity and the storied self: A contemporary framework for studying persons. *Psychological Inquiry*, 7. 295-321
- Niedźwieńska, A. (2000) Pamięć autobiograficzna [w:] A. Gałdowa (red.) *Tożsamość człowieka* . (s.111-126) Kraków: Wydawnictwo U.J.
- Nurmi, J.E., Berzonsky, M.D., Tami, K. i Kinney, A. (1997) Identity Processing Orientation. *Cognitive*

- and Behavioural Strategies and Well – Being, *International Journal of Behavioural Development* 21, 3. 555-570.
- Oleś, P.K. (2004). Niespójność osobowości. Wartość adaptacyjna. *Kolokwia Psychologiczne* 12, 70-90
- Oleś, P.K.(2008b). Osobowość [w:] J. Strelau, D. Doliński (red.) *Psychologia. Podręcznik akademicki* T.I. Gdańsk: GWP
- Oleś, P.K.(2008a). O różnych rodzajach tożsamości oraz ich stałości i zmianie [w:] P. Oleś, A. Batory, *Tożsamość i jej przemiany a kultura* (s. 41-85). Lublin: Wydawnictwo KUL..
- Orlovsky, J.L., Marcia, J. E. i Lesser, L. M.(1973). Ego Identity status and the intimacy vs isolation crisis of young adulthood. *Journal of Personality and Social Psychology* 27, 2, 211-219.
- Palus, K. (2009). *Uwarunkowania braku partnera życiowego we wczesnej dorosłości..* Poznań: UAM Praca doktorska niepublikowana.
- Puchalska-Wasył, M., Oleś, P.K. (2008). Teoria narracyjnej tożsamości Dana P. McAdamsa [w:] P.K. Oleś, A. Batory (red.), *Tożsamość i jej przemiany a kultura* (s. 247-279). Lublin: Wydawnictwo KUL
- Roberts, B. (2007). Contextualizing Personality Psychology, *Journal of Personality*, 75, 6, 1072-1081.
- Senejko, A. (2007) Style kształtowania tożsamości u młodzieży a ustosunkowanie wobec zagrożeń. [w:] B. Harwas-Napierała, H. Liberska (red.) *Tożsamość a współczesność*. (s.101-127) Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM.
- Sneed, J. R.. Whitbourne, S.K.(2003). Identity Processing and Self-Consciousness in Middle and Later Adulthood *The Journal of Gerontology Series B: Psychological Sciences and Social Sciences* 58, 313-319
- Soroko, E. (2007) Poziom autonarracyjności wypowiedzi i użyteczność wybranych sposobów ich generowania. Poznań UAM Praca doktorska niepublikowana
- Soroko, E. (2009). *Wywoływanie autonarracji w badaniachpsychologicznych. Ocena(auto)narracyjności wypowiedz* .Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM
- Stemplewska-Żakowicz, K. (2002) Koncepcje narracyjnej tożsamości [w:] J. Trzebiński (red.) *Narracja jako sposób rozumienia świata* (s.81-112). Gdańsk: GWP.
- Stryker S. (2007). Identity Theory and Personality Theory: Mutual Relevance. *Journal of Personality* 75, 6 1083-1102
- Suszek, H. (2007). Różnorodność wielości Ja. *Roczniki Psychologiczne*, X, 1, 8-37
- Trzebińska, E., Dowgiert, A. (2005). Polipsychizm: korzyści i koszty związane z wielowymiarowością tożsamości. *Przegląd psychologiczny*, 48,1, 75-94
- Trzebiński, J. (2002) Narracyjne konstruowanie rzeczywistości [w:] J. Trzebiński (red) *Narracja jako sposób rozumienia świata*.(s.17-43) Gdańsk: GWP
- Wood, D.(2007). Using the PRISM to Compare the explanatory Value of General and Role contextualized Trait ratings *Journal of Personality* 75, 6 1103-1126.

NARRATIVE INCLINATION VS SELF-COMPLEXITY AND IDENTITY

ABSTRACT

The issue of the study presented in this article is the relationships between self-complexity, identity and narrative inclination. We made a hypothesis that particular combinations of self-complexity and identity may be different in the level of narrative inclination and that self-narrative tendency is an important factor for identity formation. A group of 133 university students completed Bennion, Adams EOM-EIS-2 and Berzonsky's ISI -3 identity questionnaire, the Linville's Self-Complexity measure and the Narrative-Inclination Questionnaire. The results show significant correlations between narrative inclination, identity statuses and styles but no relationships between self – complexity and identity. However cluster analysis identified three particular configurations of self-complexity and identity variables which differed in the level of narrative inclination. Moderate self – complexity and achieved identity were associated with the highest level of narrative inclination. Both high self-complexity and mature style of identity were observed only when narrative inclination was strong enough, when the level of this variable was low – the diffuse form of identity increased..

Key words: Self-complexity, Identity Status, Identity Style, Narrative Inclination